

NEM IS NÖVÉNY, nem is állat...

Gombákkal, illetve tevékenységük nyomaival nap mint nap, szinte mindenütt találkozunk, ha tudomást veszünk róla, ha nem. Ezek a találkozások lehetnek kellemesek (gombapörkölt jó gombából, sör, stb.) és kellemetlenek (penészes kenyér, lábomba, gombapörkölt mérgező gombából, stb.). A laikus általában a talajból kinövő tölcséres, esernyőszerű, illetve a fákon fejlődő taplók konzolos termőtestét definiálja gombaként. A gombák felépítése, megjelenése és életmódja ennél azonban sokkal változatosabb. Olyannyira sajátos és eltérő az állat, vagy növényvilág tagjaitól, hogy mindenképpen indokolt őket a „Harmadik világnak” titulálni. Nem kevésbé speciális és sokrétű az erdők életében betöltött szerepük. Ezen a táblán, a teljesség igénye nélkül – mintegy ízelítőül – csak néhány jellemző példát mutatunk be.

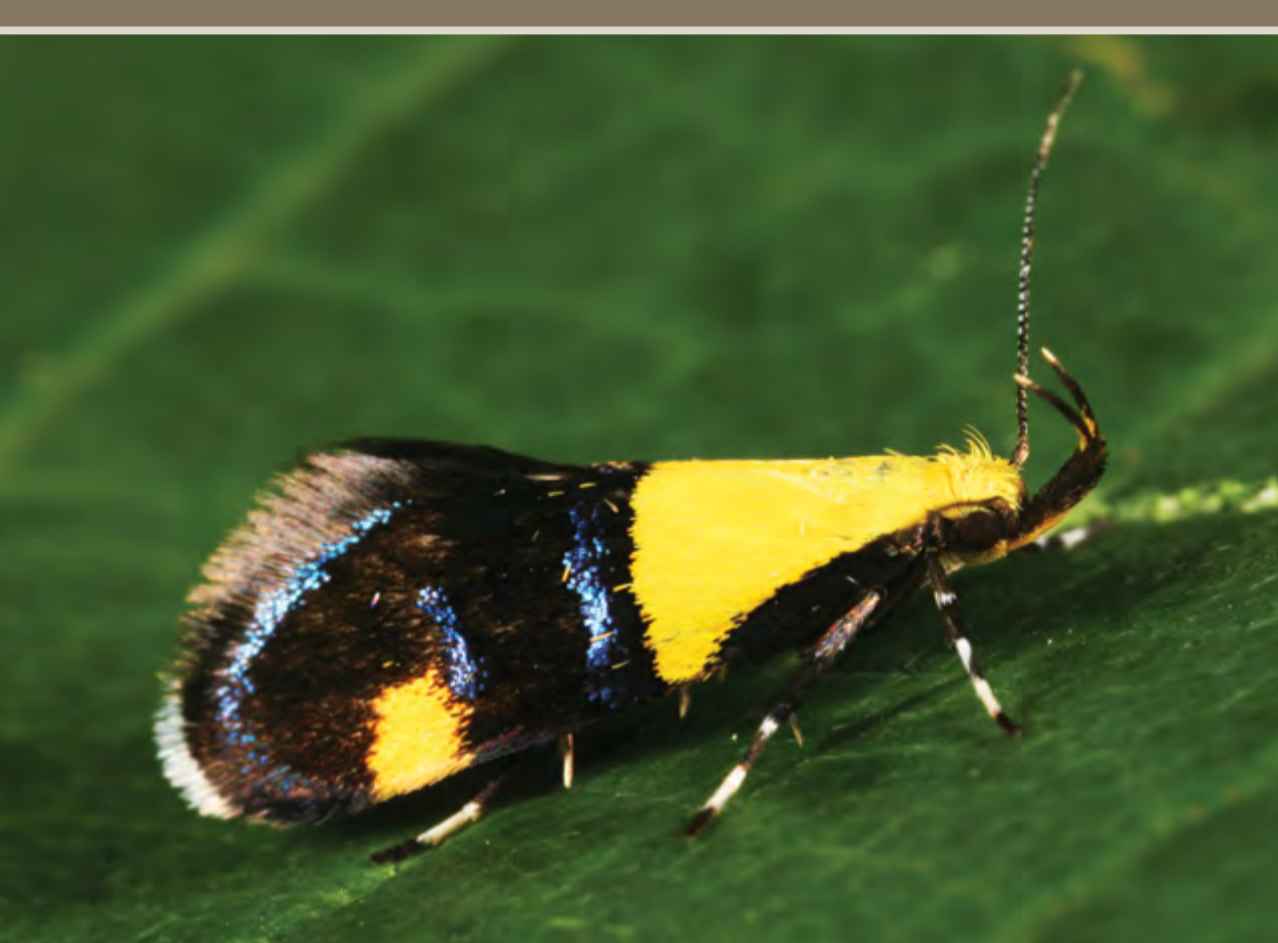

1. kép

2. kép

Táplálékforrásai lehetnek például sok gerinces és gerinctelen állatfajnak. Az ízletes vargányát (*Boletus edulis* – 1. kép) és az aranyáron értékesíthető szarvasgombát például nem csak mi emberek, hanem vaddisznók is előszeretettel fogyasztják.

3. kép

Ők még könnyebb helyzetben is vannak, mert az ember számára halálosan mérgező gombákat is – mint például a gyilkos galóca (*Amanita phalloides* – 2. kép) – számottevő következmények nélkül elfogyaszthatják.

A mindenevő vaddisznó mellett számos olyan faj is ismert, amelyek kizárólag a gombákkal tudnak táplálkozni. A felettébb csinos kis díszmoly (*Oecophora bractella* – 3. kép) lárvái a termőtestben, illetve gombafonalakkal átszőtt holtfában fejlődnek. Ugyancsak gombafonalakkal és spórákkal táplálkozik a poszogó taplóbogár (*Diaperis boletis* – 4. kép) lárvája és a kifejlett bogár is.

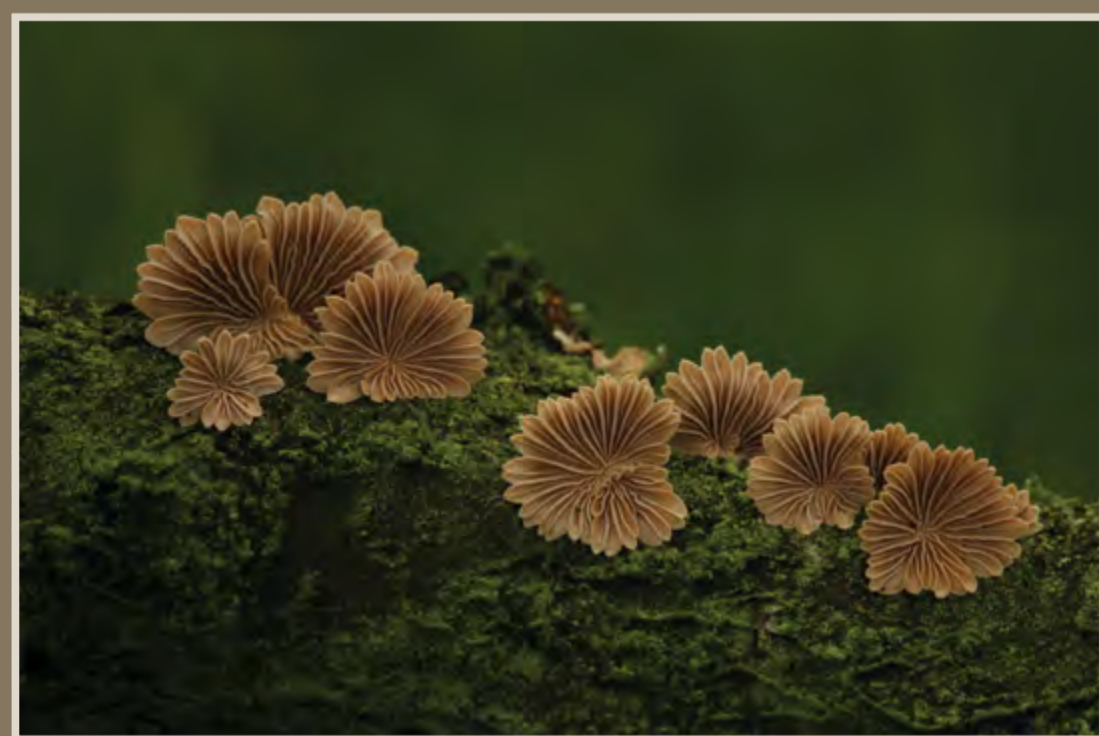

4. kép

5. kép

Sok gombafaj más élőlényekkel tart fent kölcsönösen előnyös, úgynevezett szimbiota kapcsolatot. Ennek egyik közismert példáját szolgáltatják a zuzmók, amik gombák és algák együttélésének és együttműködésének eredményei. Az egyetlen névvel illetett zuzmó, mint például a tölcsérzuzmó (*Cladonia* sp. – 5. kép) tehát nem egyetlen faj, hanem egy, a fotoszintézisre képtelen gomba- és egy fotoszintetizáló algafaj fizikailag is nagyon szoros szimbiózisa. Számos növény, köztük erdei fák és cserjék számára is létfontosságú a gyökérszónájukban kialakuló mikorrhiza kapcsolat. Ennek lényege, hogy a gyökereken megtelepedő gombafonalak megnövelik azt a felületet, amin keresztül a növények vizet és tápanyagokat vehetnek fel. Viszonzásképpen a gombák pedig részesülnek a növényi fotoszintézis számukra fontos termékeiből.

6. kép

A gombák meghatározó szerepet játszanak a szerves anyag, így az elhalt fák lebontásában is. Enzimjeik segítségével tulajdonképpen megemésztik a más élőlények számára nem, vagy csak nehezen emészthető cellulózt, hemicellulózt és lignint, a faanyag főbb összetevőit.

7. kép

Az elhalt erdei fákon, illetve élő fák elhalt részein rendkívül gazdag szaprotróf (elhalt szerves anyagot fogyasztó) gomba együttesekkel találkozhatunk. Gyakori korhasztó gombánk a hasadtlemező gomba (*Schizophyllum commune* – 6. kép), szinte minden lombos fafaj elhalt törzsén, ágain előfordul. Hasadt lemezei száraz időben összezáródnak, hogy a spóraszórodás csak a nedvesebb, a spórák túlélése szempontjából kedvezőbb időszakban menjen végbe. A fa elhalása után viszonylag rövid időn belül jelenik meg a borostás egyrétegű tapló (*Trametes hirsuta* – 7. kép). Vékony, 4-8 cm-es lemezei általában csoportosan láthatók.

9. kép

Koratavasszal az avaron, földön fekvő korhadó ágakon szinte virítanak a csészegombák (*Sarcoscypha* fajok – 10. kép). Több, egymáshoz nagyon hasonló fajukat nehéz elkülöníteni. Fenyvesek tűavarján, lehullott korhadó gallyakon, vagy éppen tobozokon fejlődik a kistermetű toboz gereben (*Auriscalpium vulgare* – 11. kép)

8. kép

10. kép

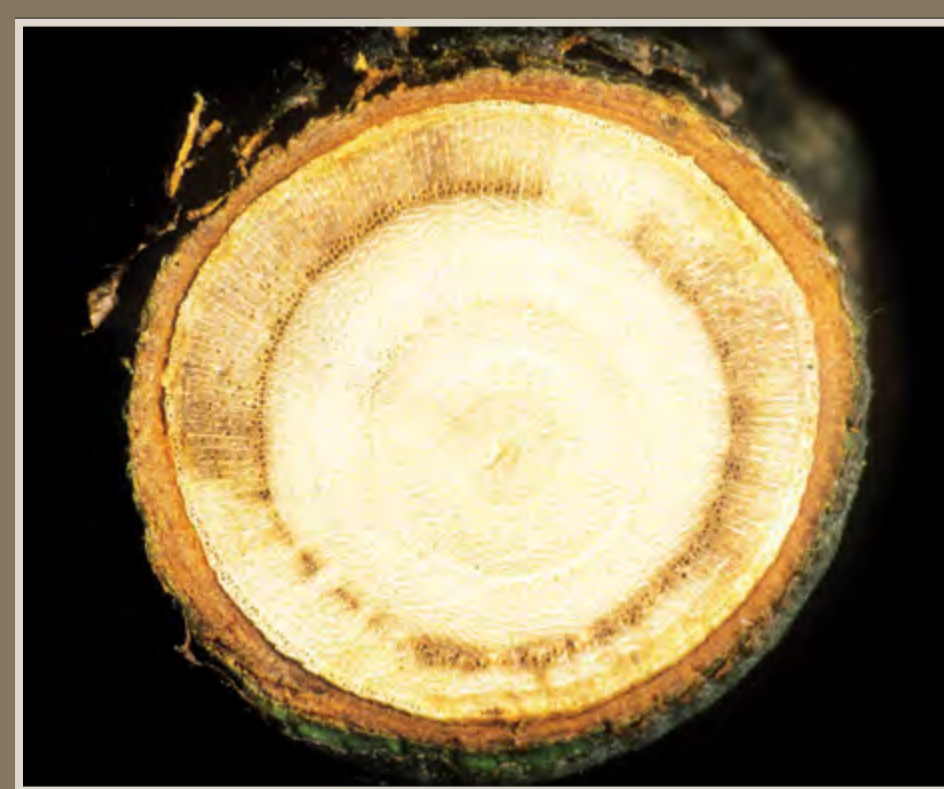

11. kép

Egyes gombacsoportok növények, köztük erdei fák, vagy akár rovarok kórokozói is lehetnek. Az ázsiai származású, gyorsan terjedő kőrís kéregfekély (*Chalara fraxinea* – 12. kép) kőrísfák gyors és tömeges pusztulását okozhatja. Szilek ágaiiban a szállítóedények eltömődését (13. kép), ezáltal ágak elhalását (14. kép), végső soron pedig a fák pusztulását okozza az *Ophiostoma novoulmi* nevű gomba. A faj okozta, szilfavésznek is nevezett járvány egész Európán végigsöpört, és elsődleges oka a szilek jelentős megritkulásának.

12. kép

13. kép

15. kép

Emberi szempontból (de a fák szempontjából is) sokkal áldásosabb egyes rovarpatogén (rovarokat megbetegítő) gombák tevékenysége. A *Beauveria bassiana* nevű faj (15. kép) például számos rovarfajt – köztük tömegesen fellépő, károkat okozó fajokat is – képes megbetegíteni, illetve elpusztítani.

14. kép

Ugyancsak jelentős pusztulást okoz a gyapjaslepke populációiban az *Entomophaga maimaiga* nevű gombafaj (16. kép). Az említett két fajt – több másikkal együtt – a mezőgazdaságban és erdészetben károkat okozó rovarok elleni környezetkímélő biológiai védekezések céljaira is fel lehet használni.

16. kép

A gombák csodálatosan változatos világa még végtelen sok titkot rejteget. Gombásznemzedékek sorának jelentett és jelent izgalmas kihívásokat múltban, jelenben, jövőben. Ha magunk nem is akarunk mikológusok (gombakutatók) lenni, egy dolgot azért mielőbb tanuljunk meg, de nagyon alaposan: hogyan is néz ki a gyilkos galóca és a többi mérgező gomba...